

UN NOU JACIMENT PREHISTÒRIC A LA VALL DEL TER: CAN FELÓ (TAVERTET)

per Walter CRUELLS I BANZO i Miquel MOLIST I MUNTANYÀ

La publicació a la revista «Els Cingles» de Tavertet de dos articles¹ fent referència al període Neolític i Bronze de la zona i en especial a materials procedents de la cova de Can Feló, feren que s'entrés en contacte amb Jordi Mor, autor dels articles i col·laborador de l'Institut de Prehistòria i Arqueologia del Museu Arqueològic de Barcelona, qui amablement ens lliurà un lot de ceràmiques important i alhora ens explicà les circumstàncies de la seva troballa, així com l'estat d'explotació clandestina en què es trobava la cova. Aquests fets ens portaren a sol·licitar al Servei d'arqueologia de la Generalitat, un permís per a la realització d'un sondeig amb la finalitat de comprovar l'estat de la cova i evitar en el possible el seu estat de degradació.

La cova de Can Feló és situada al mig de la paret calcària que forma el cingle de Tavertet i a uns 20 mts. de la seva base inferior. El seu accés es realitza a partir del camí que, sortint de Tavertet, baixa cap a Surroca i segueix la vora del cingle fins la mateixa cova. Les seves coordenades són:

x = 6.º 06' 38"

y = 41.º 59' 47"

z = 850 mts. s.n.m.

L'entrada, de 10 x 5 mts. aproximadament, dona pas a una sala d'uns 25 mts²., zona on es realitzaren les troballes. Per un pas difícil i a la fi de la sala, una esquerra dona accés a una galeria formada per una diaclasi amb direcció NE. d'uns 20 mts. de llargada, on una petita galeria d'uns 4 mts. permet l'accés a una nova galeria de direcció N., que acaba amb una nova sala final de reduïdes dimensions. El recorregut total de la cova és d'uns 70 mts.

A nivell de morfogènesi, es tracta d'una típica sorgència dins la qual es troben empremtes del corrent de l'aigua que, dins d'un primer cicle, va funcionar amb

1. Jordi MOR I BENEDITO: *Qualques observacions sobre troballes arqueològiques a Tavertet*, a «Els Cingles», Tavertet, n.º 9, gener 1982.

Jordi MOR I BENEDITO: *Qualques observacions sobre troballes arqueològiques a Tavertet*, a «Els Cingles», Tavertet, n.º 10, maig de 1982.

circulació forçada i, posteriorment, de forma laminar, tot sedimentant-se dins la darrera fase, que és la que s'observa actualment, sense circulació hídrica, tan sols la de reconstrucció litogènica incipient².

Estratigrafia. L'autor de les troballes ens informà oralment de la presència d'un estrat pulverulent de terres grises (7-10 cm.) que ocupava de manera regular tot el sòl de la sala. És en aquest estrat que aparegueren els primers materials arqueològics, així com en el següent estrat, de terres marró clar-ocre d'uns 10 cms. de potència. Segons el nostre informant, que hi realitzà una «cata prospectiva», el material arqueològic apareixia dispers i ens precisà que la nansa tubular vertical tipus Montboló, prou significativa, era situada aïlladament en un racó de la cova, mentre que a la part central de la cova les restes apareixien en més mal estat de conservació (concrecionats). Per l'agost de 1982 es realitzà una primera visita a la cova, on es pogué ja constatar la inexistència de l'estrat pulverulent de terres grises. Tot i això es decidí de realitzar-hi una cala de sondeig amb la finalitat de poder comprovar l'estratigrafia que en restava. La cala realitzada, de 3 mts², fou oberta a la part dreta de l'interior de la sala, i es reservà una columna de 50 cms², per a possibles recollides de sediments. Aquesta cala, realitzada on aparentment semblava que era la zona menys maltractada, proporcionà la següent estratigrafia:

Estrat I: terres marró-negres amb una potència de 5 a 12 cms., de textura granulosa i amb la presència de força pedres, aparegué un únic fragment de ceràmica feta a mà i informe.

Estrat II: compost de terres marró-fosc compacte, totalment estèril.

Estrat III: de terres grogues arenoses, també estèril arqueològicament.

Aquest estrat es rebaixà fins a 55 cms. de fondària, on aparegué la pedra calcària en algunes zones.

En vistes dels resultats de la primera cala, es decidí de realitzar-ne una altra d'1 x 0,5 mts. a la part esquerra de la sala, que proporcionà pràcticament la mateixa estratigrafia de formació geològica amb total absència de sediments orgànics i materials arqueològics.

Tot i que la cova presenta un accés difícil, ja que, en quedar situada a uns 20 mts. de la seva base, cal fer-hi una petita escalada, el seu estat, a l'inici del nostre sondeig, era ja d'una total expoliació.

En realitat la cova era coneguda ja d'antic i els sediments corresponents als possibles moments d'hàbitat o ocupació de la cova havien estat del tot explotats.

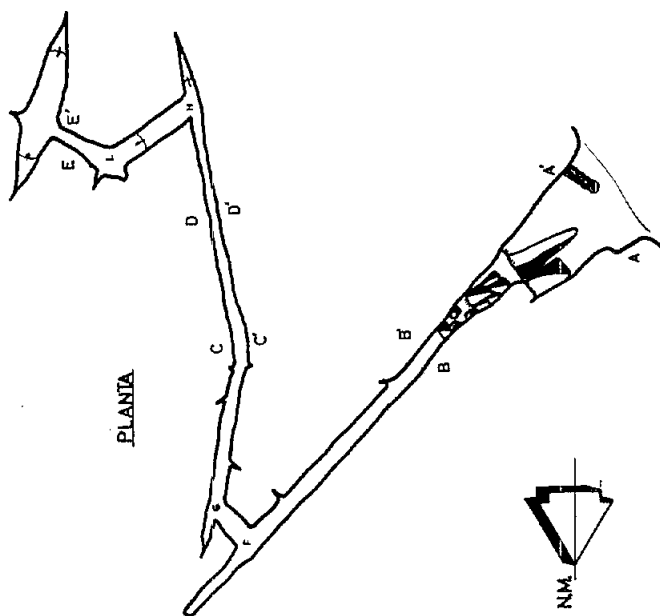
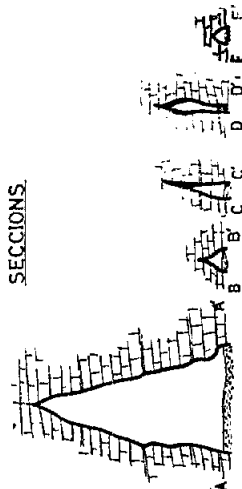
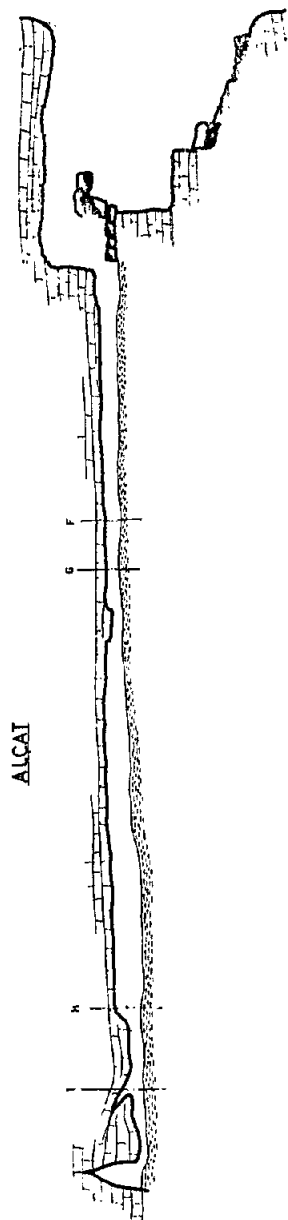
Només ens resta el lot de ceràmiques i lític rebut, actualment en curs d'estudi, del qual es presenten els primers resultats, que afecten uns quants fragments ceràmics que es poden associar inicialment a dos moments cronològics concrets.

La descripció dels fragments ceràmics escollits és la següent:

CF.100 - Fragment de vora amb nansa tubular vertical arrancant del mateix llavi, de pasta grollera de 4 a 5 cms. amb desgreixant de quars en gra gros i poca mica, amb concrecions a la part exterior. Correspon a un vas de 17,20 cms. de diàmetre.

CF.102 - Fragment de vora amb nansa tubular horitzontal, de pasta ben treballada

2. Agraïm al Sr. J. Mor les informacions espeleològiques que ens ha facilitat.

COVA DE C. FELÓ
Tavertet (Barcelona)
TOPOGRAFIA
EDOMENECH R. GARCIA
P. GASSO S. NICART
Escala 1/200
26-2-77

amb desgreixant de quars de gra mitjà i petit amb brunyit a la part exterior i polit a l'interior, de color marró-vermellós. Correspon a un vas en forma d'escudella de 22,8 cms. de diàmetre.

CF.130 - Fragments de vora recta amb llavi arrodonit, de pasta compacta amb fi desgreixant de quars i mica amb gruix de 3,5 cms., color negrós amb brunyit excel·lent i molt homogeni a l'exterior i amb polit a l'interior. Correspon a un bol de fons convex de 22,2 cms. de diàmetre.

CF.259 - Fragment de vora de llavi arrodonit i aprimat al seu extrem, de pasta grollera amb desgreixant de quars de gra gros i poca mica, de color marró-negre, amb brunyit a l'exterior i espatulat a la paret interna. Correspon a un gran vas cilíndric de coll exvasat de 25,4 cms. de diàmetre.

CF.255 - Fragment de vora de llavi arrodonit de pasta grollera amb desgreixant de quars de gra gros i poca mica, de color marró-negre, amb brunyit lleuger a l'exterior i espatulat a l'interior. Correspon a un gran vas de forma globular amb coll exvasat de 39,6 cms. de diàmetre.

CF.134/5 - Dos fragments del mateix vas amb vora recta i llavi aplanat. Presenta una nansa de cinta i secció arrodonida i llisa, així com una decoració d'incisions que omplen la seva cara externa i arriben fins al llavi. L'acabat és groller i de color gris fosc-marró, amb pasta grollera de desgreixant de gros tamany de mica i quars, amb gruix de 9 a 11 cms.

CF.234 i CF.189 - Dos fragments de pastes grolleres amb gros desgreixant de quars i mica de color gris fosc-marró, amb acabat allisat pels dos costats. Presenten decoració plàstica formada per cordons impresos amb motiu ungar, de secció molt plana; un dels fragments semblen dibuixar una forma triangular.

CF.133 - Fragment de vora recta de llavi aprimat. Presenta una decoració d'impressió de pla oval que omple tota la seva cara exterior i arriba fins al mateix llavi. Conté un petit mugró de secció ovalada com a mitjà de premsió. Pasta compacta ben treballada, amb desgreixant fi de quars i feldepastos i mica. Gruix de 7 mm. Color marró fosc.

CF.136 - Fragment de vora recta de llavi arrodonit, amb decoració impresa regular a la part exterior i polit a l'interior. Pasta compacta, amb desgreixant fi de quars, feldepat i mica. Té un gruix de 7 mm. i és de color marró fosc.

CF.268 - Nansa de cinta de secció arrodonida de pasta grollera i desengreixant de gra gros de quars i part de mica de color marró-negre amb acabat brunyit a l'exterior.

CF.250 - Instrument lític de doble utilitat: mà de molí i percussor, que presenta marques d'erosió en una base i en un extrem de la peça.

El lot ceràmic que hem descrit es pot dividir en principi en dos grans grups, que podrien associar-se amb dos horitzons culturals diferenciats en el temps: Un del Neolític i l'altre del Bronze. Pel que fa al primer grup, de ceràmiques relacionables amb un horitzó Neolític mitjà-antic, podem destriar els següents fragments ceràmics: *CF.100 / CF.102 / CF.255 / CF.259 / CF.130 i CF.268*.

Del fragment *CF.100*, corresponent a una nansa tubular vertical, en coneixem

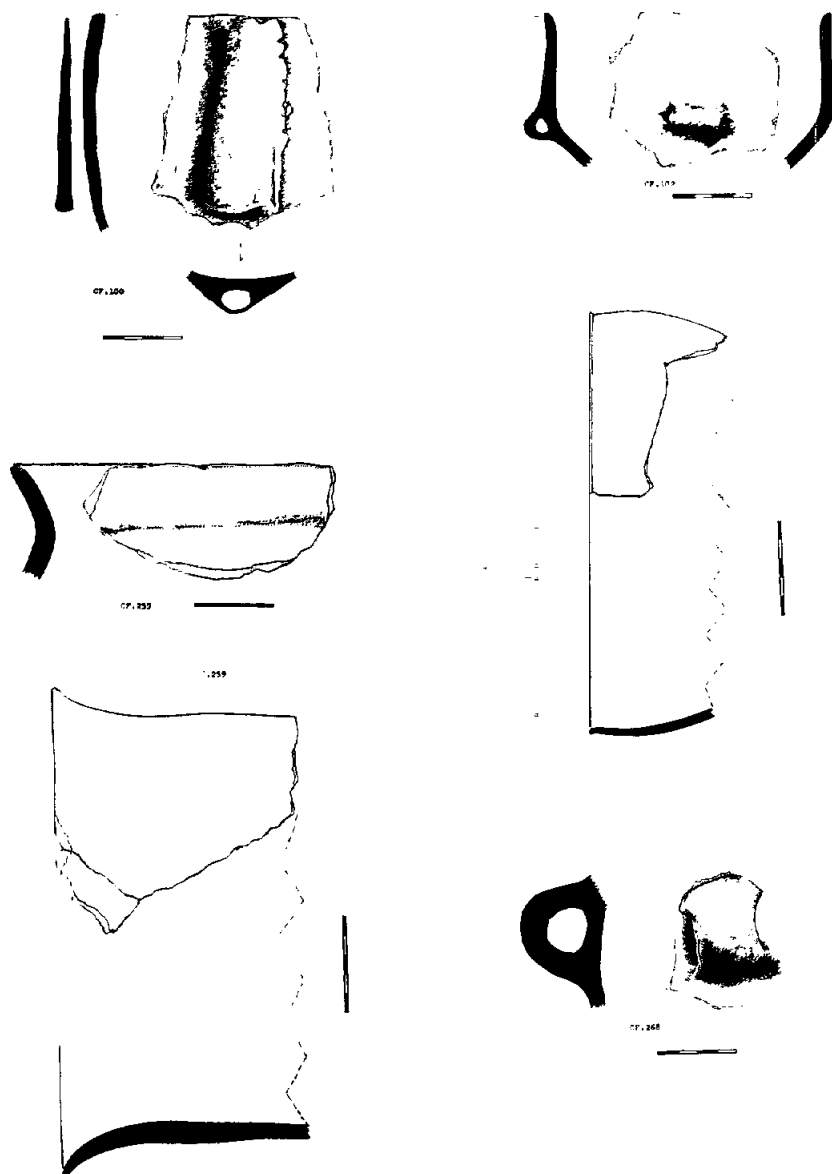

Figura 2
Conjunt de fragments ceràmics corresponents a l'horitzó Neolític

paral·lels a la mateixa comarca, a la cova de «Les Grioterres»³, així com a d'altres indrets: Balma de Montboló, a Ceret⁴, Font del Molinot⁵, El Toll⁶, Balma de l'Espluga⁷ i tants d'altres. Per la seva tipologia, s'associa sempre a un Neolític Mitjà-Antic.

El fragment ceràmic CF.102 correspon a una escudella amb nansa tubular horitzontal. Aquesta mateixa forma la tenim representada a la cova de «Les Grioterres» i associada a un horitzó cultural contemporani a un Neolític Mitjà-Antic i amb presència de ceràmiques d'estil montboló.

És per aquest fet, doncs, que associem aquesta peça amb l'anterior (CF.100). Recordem, però, que la ceràmica d'estil Chassey, estil del fragment CF.102, apareix a d'altres indrets de Catalunya, com són Girona o bé el Vallès Oriental (Bòbila Madurell), més associat a l'horitzó de la cultura dels Sepulcres de Fossa,¹ i per tant a un moment més avançat del Neolític. S'ha d'entendre, doncs, que a la nostra comarca, i mentre no apareixin estratigrafies més clares, el tipus de ceràmiques d'estil Chassey o bé és més antic que a d'altres indrets de Catalunya o bé l'estil ceràmic de Montboló perdura, aquí, més temps. El fragment ceràmic CF.130, corresponent a un petit vas globular amb coll poc marca i amb vora orlada, amb una pasta excel·lent i homogènia, el tenim bé representat a la mateixa cova de «les Grioterres», així com al Punt C. de la cova de Montboló, a Ceret⁸ i associat sempre a aquest mateix horitzó del Neolític Mitjà-Antic.

La resta de fragments CF.268 / CF.255 i CF.259, tot i no tenir una tipologia amb paral·lels extensos, es pot associar també al mateix horitzó cultural neolític. Correspondrien a grans gerres d'emmagatzament ovoides i cilíndriques amb fons convexos, dels tipus apareguts a «Les Grioterres», Cova de S'Espasa⁹ o Arbreda Gamma¹⁰.

Els fragments CF.234 / CF.189 / CF.139 / CF.134 / CF.136 i CF.133 constitueixen un lot ceràmic que en principi s'ha d'associar a un horitzó cultural més tardà al descrit fins ara. La manca d'estratigrafia i d'elements tipològics característics convi-

3. J. CASTANY: *El neolític a la comarca d'Osona. Les Grioterres*, a «El Neolític a Catalunya. Taula rodona de Montserrat», Publicacions de l'Abadia de Montserrat 1981 (p. 137-144).

4. J. GUILAINE: *La Balma de Montboló et le néolithique de l'occident méditerranéen*, Institut pyrénéen d'études anthropologiques, Toulouse 1974.

5. V. BALDELLOU i J. MESTRES: *La cova de la Font del Molinot, una nueva facies neolítica*, a «Actas del XV Congreso Nacional de Arqueología - Vitòria, 1975», Saragossa 1977 (p. 249-252).

V. BALDELLOU, J. GUILAINE, J. MESTRES i J. i Y. THOMMERET: *Datations de c-14 de la grotte de la Font del Molinot*, a «Pyrenae» XI, 1975 (p. 151-153).

6. J. GUILAINE, M. LLONGUERAS, R. MARCET, M.A. PEIT, i J. VAQUER: *La cova del Toll (Moià, Barcelona)*, a «El Neolític a Catalunya. Taula rodona de Montserrat», Publicacions de l'Abadia de Montserrat 1981 (p. 113-121).

7. M. LLONGUERAS: *La Balma de l'Espluga (Sant Quirze Safaja, Barcelona)*, a «El Neolític a Catalunya. Taula rodona de Montserrat», Publicacions de l'Abadia de Montserrat 1981 (p. 123-135).

8. *Ibidem*, nota 4.

9. N. SOLER i G. ALCALDE: *La cova de s'Espasa (Sadernes) Alta Garrotxa*, a «Revista de Girona», n.º 62, 1978.

10. J. TARRÚS: *El neolític antic a les comarques Gironines*, a «El Neolític a Catalunya. Taula rodona de Montserrat», Publicacions de l'Abadia de Montserrat 1981 (p. 33-57).

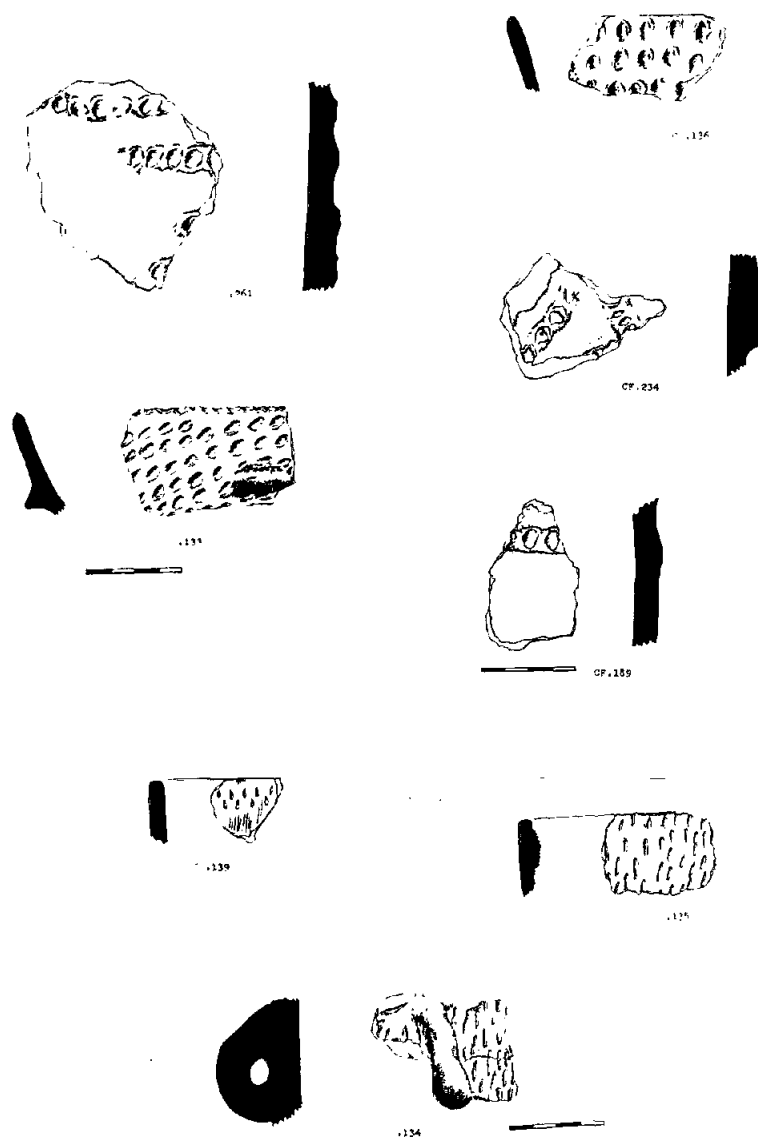

Figura 3
Conjunt de fragments ceràmics corresponents a l'horitzó del Bronze

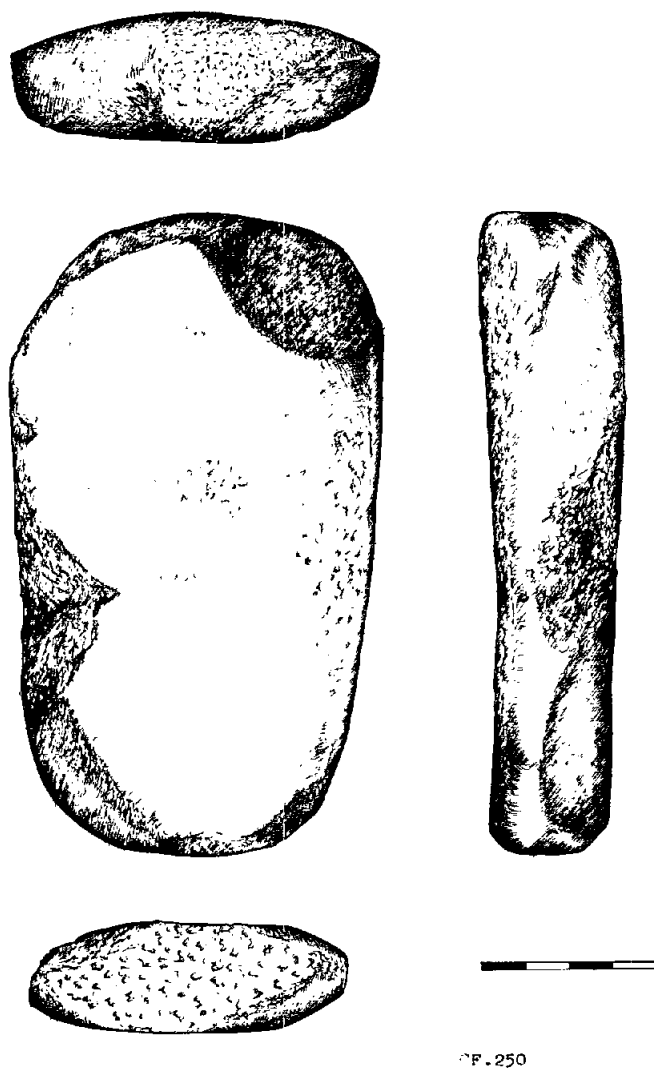

Figura 4
Mà de molí / percussor

den a la prudència. Tot i això, els fragments ceràmics CF.136 i CF.133 semblen correspondre a formes de vasos oberts (diàmetre 17,6 cms.) de pastes compactes i superfícies ben acabades, amb decoració impresa, que cobreix les parets exteriors i afecta el llavi. D'aquests tipus de decoració en tenim paral·lels a les coves de «Les Grioterres», materials de les antigues excavacions dels anys 60, així com a la cova de Can Mauri (Berga)¹¹.

Dels fragments CF.134 i CF.135, amb parets exteriors decorades amb incisions curtes i nansa de cinta amb secció arrodonida «boudin», en trobem paral·lels a les coves de «Les Grioterres», així com a l'estrat XV de la cova de «Les Pixarelles» (Tavertet).

Els fragments CF.234 i CF.189 semblen correspondre a vasos tancats de grans mides, amb decoració de tipus plàstic amb cordó imprès. Aquests són de secció plana i, en un d'ells, es presenten oblics tot dibuixant formes triangulars.

Malgrat que els elements tipològics clars són pocs, pensem que aquest grup de ceràmiques s'ha de relacionar amb l'ocupació que tingueren les coves de la vall del Ter-mig durant el període del Bronze Mitjà.

Finalment cal assenyalar la mà de molí / percussor CF.250. El fet de no saber-ne la posició estratigràfica, fa difícil la seva adscripció a un dels dos horitzons descrits. Malgrat tot, aquesta eina, en curs d'estudi, sembla relacionar-se amb finalitats industrials de tipus agrícola i les marques d'erosió que presenta en un extrem es podrien associar, inicialment, a un procés d'abrasió per percussió de la part immòbil del molí, per poder facilitar la feina de la trituració.

11. J. SERRA VILARÓ: *La cova de Can Mauri (Berga)*, Museu Arqueològic Diocesà de Solsona, Manresa 1922.